

LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE A TÁNCJELÍRÁS ELSAJÁTÍTÁSA FELÉ

RECENZIÓ FÜGEDI JÁNOS *SIGNS OF DANCE* CÍMŰ RENDSZERISMERTETŐ KÖTETÉRŐL

Horváth-May Dániel, PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem,
Történelemtudományi Doktori Iskola

Absztrakt

Fügedi János a Lábán-kinetográfia nemzetközileg is elismert felhasználója, továbbfejlesztője és oktatója. Legújabb önálló műve a címben feltüntetett, angol nyelven kiadott könyv, amelyet jelen írásomban mutatok be az olvasónak. A szerző életrajzának rövid ismertetése után szót ejtek a kötet előzményeiről, majd felvázolom annak struktúráját. Recenziómban felhívom a figyelmet a hazai táncírásgyakorlathoz képesti újításokra és bemutatom a könyv tekintélyes jegyzetapparátusát. Recenzióm végén leírom, pontosan kiknek is ajánlanám ezt a könyvet.

Kulcsszavak: Lábán-kinetográfia, mozdulatelemzés, táncjelírás, tánckutatás, tánclejegyzés

Fügedi János, (1953) PhD, a *Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetének* tudományos főmunkatársa és a *Magyar Táncművészeti Egyetem* habilitált egyetemi tanára, ahol mozdulatelemzést és Lábán-kinetográfiát tanít. Elnöke a *Magyar Táncstudományi Társaságnak* és elnöke volt az *Egyetem Tudományos Tanácsának* is. 1989 óta tagja a *Lábán-kinetográfia Nemzetközi Tanácsának (International Council of Kinetography Laban)*, 1995 és 1997 között a Tanács *Kutatási Bizottságát (Research Panel)* vezette, 2005 óta a Tanács vezetőségének (*Board of Trustees*) elnöke. Fő kutatási területe a kelet-közép-európai néptánc, amelyen belül elsősorban e kultúra mozdulatkoncepcióit és táncalkotási módjait vizsgálja, mely témákban számos tanulmányt és könyvet publikált. Szerkesztése alatt jelent meg a közcélú, internetes *Néptánc Tudástár* integrált adatbázis rendszer, amely a magyar néptánc kutatás forrásait teszi egyre bővülő mértékben elérhetővé.

Recenzióm tárgya Fügedi János legújabb, 2023-ban angol nyelven kiadott *Signs of Dance: Laban Kinetography for Traditional Dancers: Solo and Circle Dances* címet viselő könyve. Ahhoz, hogy megfelelő kontextusában kezeljük és megértsük létrejöttének szükségességét, fontosnak tartom röviden ismertetni a könyv előzményeit. 2011-ben jelent meg Fügedi *Tánc – Jel – Írás: A néptáncok lejegyzése Lábán-kinetográfiával: Szóló- és körformák* kötete, amelynek megírását elsősorban a Magyar Táncművészeti Egyetemen (akkor még főiskola) oktatott kurzusai tették

indokoltta. A könyv első része (lásd lejjebb) 2016-ban angol nyelven is megjelent *Basics of Laban Kinetography for Traditional Dancers* címen, amely recenzált könyvünk közvetlen előzményének tekinthető. A jelen kiadás, habár tartalma nagyrészt egyezik a magyar nyelvű könyvvel, nem egyszerű angolra fordítása annak. Emiatt írásomban – ahol indokolt – utalni fogok a magyar és az angol kiadás hasonlóságaira, illetve különbségeire.

Az új könyv angol nyelven vezeti be az olvasót a táncos írásbeliség rendszerébe, a Lábán-kinetográfia világába. A kinetográfia rendszerének az alapja a mozdulatelemzés, melynek eredményeit különböző szabályokat és konvenciókat szem előtt tartva, absztrakt jelekkel írunk le. A könyv megismerteti az olvasót ezekkel a jelekkel és szabályszerűségeikkel, melyek elsajátítása és táncbéli használata során a táncos olvasó nagyobb mozdulat tudatosságra tehet szert. A könyv a Kárpát-medence hagyományos – elsősorban magyar – táncművészetének mozgásjelenségeit tárgyalja, ám nem terjed ki az annak részét képező páros táncok és eszközös táncok leírásának problémáira. Ebből és a nyilvánvaló műfaji korlátozásból kifolyólag a könyvnek nem célja a Lábán-kinetográfia teljes rendszerének ismertetése. A szerző a könyvben bemutatott mozdulatjelenségek illusztrálásához választott motívumpéldákat szinte kizárólag a *Zenatudományi Intézet Népzene- és Néptáncutató Osztály és Archivum* Táncírásárában fellelhető partitúrákból válogatta, amelyeket a *Filmtárban* található táncfelvételekről jegyeztek le. A könyv egyik nem titkolt célja az előbbi tár bővítésére alkalmas táncos szakemberek fejlődésének segítése.

A köszönetnyilvánítás és az előszó után a szerző röviden bemutatja a Lábán-kinetográfia kialakulását, magyarországi történetét és a magyar tánc kutatásban betöltött szerepét, végül magának a lejegyzési rendszernek fő forrásanyagait. A könyv törzsanyagát alkotó fejezeteket két nagyobb részre osztja. Az első részben huszonöt fejezetet át ismertet a kinetográfia alapjait képező jeleket, fő mozdulat típusokat és alapfogalmakat. A második rész harminc fejezetet ölel fel, melyből huszonnyolc a táncírás mélységeit mutatja be, hagyományos táncaink mozdulatvilágán keresztül. Ezen fejezetek mindegyikét az abban bemutatott jeleket összefoglaló táblázat zárja. Fügedi külön fejezetet szentel a filmről végzett tánclejegyzés gyakorlatának, melynek nyomán az aspiráló lejegyző a könyvből elsajátított tudással felvértezve magabiztosan kezdhet neki saját lejegyzéseinek készítéséhez, és azon keresztül a táncban rejlő mozdulatkoncepciók feltárásához. A második részt záró fejezetben a szerző felhívja a figyelmet a táncos írásbeliség fontosságára mind a színpadi koreográfus, mind a táncutató számára, ugyanis véleménye szerint enélkül a tánc mélységeinek leírása, megismerése, részleteinek összehasonlítása elképzelhetetlen.

Külön meg kell említenem a táncírás rendszerét tárgyaló fejezetek motívumpéldáinak kinetogramjait, melyek egytől egyig jól olvashatók és szépen szerkesztettek, a szerző által írt *LabanGraph* alkalmazással.¹ Míg a 2011-es magyar könyv motívum-

¹ A *LabanGraph* az AutoCAD számítógépes grafikus szoftverhez készített alkalmazás, amely a korábbi, igen lassú és időigényes, tussal pauszra rajzolt táncnotációs kiadványozási technikát váltotta fel gyorsabb, egyben lényegesen magasabb grafikai minőségű digitális megoldással (Fügedi, 2018). Az AutoCAD-et elsősorban nagyfokú precizitást igénylő szakemberek (építészek, mérnökök stb.) alkalmazzák tervezési feladataik során. Előnye, hogy vektorgrafika alapú, tehát a benne készített képek mérete és minősége független a felbontástól. Így, ha a *LabanGraph* alkalmazással készített notációt nyomtatott médiumban is közölni szeretnénk, a nyomtatott változat a minőség romlása nélkül kerülhet a papírra.

példáinál csak néhány esetben szerepel a motívum kiindulási pontját jelentő *kiinduló helyzet*, ez az angol könyv mindegyik motívumánál szerepel, ami jócskán megkönnyíti a leolvasást. Fügedi a törzsszövegben szinte mindig utal a motívumpéldák földrajzi eredetére és tipológiai besorolására, azonban a könyv végén táblázatban összefoglalva, településre pontosan is megtaláljuk eredetüket, valamint a forrásul szolgálótáncfolyamatéslejegyzésleltáriszámátis. Újdonságmég a magyarkönyvhöz képest többek között a *fehér pozíciójelek* használata egyes forgatott pozíciók esetében a feketék helyett, és a *frontirányok* lejegyzése esetén a nemzetközi gyakorlathoz való visszatérés, miszerint a front jelei nem a kinetogram jobb, hanem a bal oldalán szerepelnek (Venable & Blum, 1981, 1983).

A könyv a benne bemutatott szimbólumok gyűjteményével folytatódik, amit a korábban említett motívumok és ábrák táblázatba rendezett listája követ. Végül ki kell emelnem a több mint százoldalas jegyzetapparátust, amelyet a nemzetközi irodalomban is hiánypótlónak tartok. A kötet ezen részéből az olvasó számos értékes információt tudhat meg a könyvben bemutatott jelek eredetéről, használatuk és változásaik történetéről, valamint arról, hogy kik, mikor, melyik kiadványban vezették be ezeket a jeleket, illetve javasoltak változtatásokat. A jegyzetapparátus nem szerepel a korábbi magyar nyelvű kiadványban sem, de remélhetőleg a későbbi években magyarul is olvasható lesz, egy a régi magyar és új angol könyvet felhasználó, új, magyar nyelvű kötetben.

A *Signs of Dance* kiváló összefoglalója a Lábán-kinetográfia szimbólumai mellett a mozdulatelemzés alapfogalmainak is. Mint ahogy az irodalom, zene, festészet és más művészeti ágak is saját fogalomkészlettel rendelkeznek, úgy gondolom, a mozdulatelemzés fogalomkészlete hasznos lehet a táncművészet egyéb műfajait követők számára is. Ha nem rendelkezünk művészetünk jelenségeit leíró, konkrét fogalmakkal, művészetünket sosem fogják méltó helyén értékelni és a fent említett művészetekkel egyenértékűnek tekinteni. A könyvből szerezhető tudás tehát nem korlátozódik a magyar néptánccal foglalkozókra, hanem bármilyen más tánccal foglalkozónak is érdemes kezébe vennie. E sorok írója például szívesen látna hasonló elgondolású és struktúrájú könyvet más népek tradicionális táncairól, vagy akár szélesebb körben ismert, népszerűbb táncokról.

Recenzióm zárásaként szeretném ajánlani ezt a könyvet minden – egyelőre csak az angolul is olvasni tudó – táncírással foglalkozó, azt felhasználó egyetemistának és szakembernek, kutatásaikat a táncra mint mozdulatformákra vonatkozó tényanyaggal alátámasztani kívánó tánckutatóknak, pedagógiáját elmélyíteni szándékozó tánctanárknak, az olyan táncosoknak, akik szeretnék táncbéli precizitásukat magasabb szintre emelni és végül azoknak, akik írásom olvasása után kaptak kedvet a Lábán-kinetográfiahoz. Ez a könyv hasznos segédletként szolgál majd a táncírással való megismerkedés nagyszerű útján.

Fügedi, J. (2023). *Signs of Dance: Laban Kinetography for Traditional Dancers: Solo and Circle Dances*. Institute for Musicology, Research Centre for the Humanities. L'Harmattan Hungary.

Irodalomjegyzék

- Fügedi, J. (2011). *Tánc – Jel – Írás: A néptáncok lejegyzése Lábán-kinetográfiával: Szóló- és körformák*. L'Harmattan Hungary. Hungarian Academy of Sciences Institute for Musicology.
- Fügedi, J. (2016). *Basics of Laban Kinetography for Traditional Dancers*. Institute for Musicology, Research Centre for the Humanities.
- Fügedi, J. (Ed.). (2018). LabanGraph User Guide. *Knowledge Base of Traditional Dances*, edited by János Fügedi, Hungarian Academy of Sciences Institute for Musicology, http://db.zti.hu/neptanc_tudastar/pdf/biblio/l01818.pdf.
- Venable, L., & Blum, O. (Eds.). (1981). *Proceedings of the Thirteenth Biennial Conference, 14–23 August 1981, held at the Ohio State University, Columbus, Ohio, U.S.A.* International Council of Kinetography Laban.
- Venable, L., & Blum, O. (Eds.). (1983). *Proceedings of the Thirteenth Biennial Conference, 3–14 August 1983, held at the Marymount College, Tarrytown, New York, U.S.A.* Compiled by Lucy Venable and Odette Blum. International Council of Kinetography Laban.